

ЦІЛІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОБОТИ ДЕРЖАВНОГО ЗАПОВІДНИКА “ТРИПІЛЬСЬКА КУЛЬТУРА”

“Трипільська культура” (IV—III тис. до н.е.) лежить в тому глибинному шарі історії, з якого сучасна європейська цивілізація живила свої перші паростки. В сукупності з іншими ранньоземлеробськими культурами вона змінила світ, повернувши його від дикості до цивілізації. Існуючи на межі епох, вона сама стала межею між світоглядом мисливця і хлібороба. Принісши з собою революційні досягнення і новітні (як на той час) технології, Трипілля разом з іншими світами Близького Сходу та Північної Африки поставило “жирну крапку” у млявій та неповороткій ході Праісторії, відкривши перші сторінки історії сучасного світу.

Півтори тисячі поселень Трипільської культури, розкидані Правобережною Україною, є цінними історичними пам’ятками для всього людства. Особливу цікавість викликає існування на Західній Черкащині поселень-гігантів площею в кілька сотень гектарів. На період їхнього існування вони були найбільшими в світі. Витончена, художньо досконала кераміка, довершене житлобудування з застосуванням унікальних технологій, знакова орнаментация посуду, яка підійшла до межі виникнення ієрогліфічного письма, образна пластика — все це вигідно виділяє Трипілля серед інших культур і привертає до себе все більшу цікавість як дослідників, так і просто людей небайдужих до минулого людства.

На жаль, Трипільські пам’ятки знаходяться близько до поверхні ґрунту і руйнуються під час глибокої оранки. Є реальна небезпека в найближчі роки повністю втратити для науки більшість поселень цієї культури. Щоб частково запобігти цьому явищу, на Черкащині в липні 2002 року створено державний історико-культурний заповідник “Трипільська культура”. Він включає в себе 11 поселень Тальнівського, Уманського та Звенигородського районів, загальною площею 2040 га.

Серед цих поселень такі гіганти, як Тальянки (450 га), Чичеркозівка (300 га), Майданецьке (270 га), Доброводи (250 га), Веселий Кут (150 га), Косенівка (100 га). Під заповідник виділено приміщення Тальнівського замку Шувалова та нове двоповерхове приміщення ФАПу в селі Легедзине, поруч з Тальянківським поселенням.

З початком фінансування та укомплектуванням штату заповідника розпочнеться його робота у трьох напрямках:

1. Охоронна робота, спрямована на вимежування земель заповідника і заборону глибокої оранки на них. Також буде створено систему охорони поселень від грабунків “чорної археології”.

2. Дослідницька робота включатиме в себе сезонні розкопки спільно з інститутом археології НАНУ, опрацювання матеріалів та публікацію результатів досліджень в науковій та науково-популярній літературі.

3. Музейна робота повинна включити в себе як класичний музейний підхід, так і неординарне вирішення справи шляхом створення археодому, керамічної майстерні з виготовлення сувенірів, створення науково-популярних фільмів, які б розкривали глядачеві багатогранність трипільської культури та популяризували її серед населення. Музей, археодом, супутні об’єкти мають стати цілісним музейно-туристичним комплексом, який слугуватиме як справі збереження пам’яток трипільської культури в регіоні, так і виникненню потужного туристичного центру на Черкащині. Враховуючи наявність слабкої матеріально-технічної бази, обмеженість державного фінансування, створення заповідника планується проводити поетапно упродовж чотирьох років.

I ЕТАП

I. Комплектація штату заповідника, організація його роботи, проведення нагляду за виділеними землями.

II. Продовження наукових досліджень Тальянківського поселення та організація наукових пошуків на інших поселеннях (знахідки мають поповнювати музейний фонд заповідника).

III. Створення музею поселень-гігантів у селі Легедзиному (приміщення загальною площею 550м²) поруч з Тальянківським гігантом:

а) косметичний ремонт приміщення, монтаж газової лінії для опалення приміщення;

- б) придбання обладнання та матеріалів для музейної експозиції, художні роботи;
- в) підбір та оформлення експозиційного матеріалу;
- г) проведення експериментів з варіантами жител Трипільської культури;
- д) користуючись даними археологічних експериментів, збудувати аналогічні житла біля музею;
- е) створити керамічну майстерню з виготовлення сувенірів;
- є) підвальне приміщення використати під кафе, художній зал та відеосалон.

IV. Включити музей до туристичного маршруту: Умань (Софіївський парк) — батьківщина Шевченка — Чигирин.

II ЕТАП

I. Спорудження критого павільйону над групою розкопаних залишків будівель Трипільської культури (Тальянківське поселення на трасі Умань—Черкаси між селами Тальянки і Легедзине).

II. Створення поруч павільйону археодрому (реконструйованого мініпоселення) з набором всього комплексу посуду, знарядь праці, худоби, посівів. Археодром дасть можливість проводити в ньому дослідження з експериментальної археології, використовуватиметься для огляду та проживання туристів.

III ЕТАП

I. Проведення капітальних ремонтних робіт в замку Шувалова (м. Тальне).

II. Створення музею Трипільської культури (замок Шувалова).

III. Створення оглядової художньої панорами в комплексі археодрому на Тальянківському поселенні.

У своїй роботі заповідник спиратиметься на підтримку всіх структур та приватних осіб, які переймаються проблемами збереження, дослідження та популяризації трипільської культури. Одним з головних напрямків роботи заповідника є дослідження Трипільського домобудівництва. Так 11 травня цього року було проведено експеримент з трьома великими моделями будівель (1x2 м). Крім встановлення ролі вогню у створенні трипільських площадок ми намагалися реконструювати можливі тогочасні будівельні прийоми, кріплення, технології.

Результати проміжного експерименту ляжуть в основу експерименту повномасштабного. Будівництво варіантів жител (4,5x10 м) розпочалося вже в кінці червня 2003 року. Під час міжнародної наукової конференції, яка проходила в Тальянках 5—9 серпня, проведено дослідження із спаленням та випаленням цих будівель. Експеримент значною мірою вирішить питання двоповерховості трипільських жител та стане підґрунтям в процесі створення майбутнього археодому.

Заповідник стане базою для проведення ознайомчої та дослідницької практики студентів вузів України. Лише в цьому році на наших розкопках працювали 65 студентів університету „Києво-Могилянська академія”, Уманського та Вінницького педагогічних університетів.

Наявність скупчення пам’яток Трипільської культури, автотраси Умань—Черкаси, близькість туристичних центрів Софіївки і Шевченківських місць створюють унікальну можливість для народження нового заповідника “Трипільська культура”. За кілька років існування він може стати не лише музейним осередком чи певним центром археологічних досліджень. Одним з головних напрямків діяльності заповідника буде робота з експериментальної археології як наукового напрямку, який намагається реконструювати для сучасності давно зниклий світ.

